

למה לערב הורים?

האמונה בה' קשורה בקשר הדוק לתקשורת של האדם עם הוריו. איך מעמד הסנה קשור למצוות כבוד את אביך ואת אמך?

שלום לידידינו היקרים!

במעמד הסנה מוזכרים האבות הקדושים כמה וכמה פעמים: כאשר ה' אומר למשה רבינו מי הוא, הוא מציג את עצמו בתוך "אלוקי אביך, אלוקי אברהם, אלוקי יצחק ואלוקי יעקב". גם כאשר משה רבינו שואל "ואם הם ישאלו אותי מה השם של אלוקי אבותיהם?" ה' עונה לו שזה השם שלו: "ה' אלוקי אבותיכם, אלוקי אברהם אלוקי יצחק ואלוקי יעקב שלחני אליכם. זה שמי לעולם וזה זכרי לדור דור". וכך חמש פעמים ה' מזכיר במעמד הסנה שהוא אלוקי אברהם יצחק ויעקב.

השאלה היא למה צריך להזכיר את האבות כל כך הרבה פעמים, ואולי אפילו למה צריך להזכיר את האבות בכלל. במעמד הר סיני ה' אומר "אנוכי ה' אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים", אז למה במעמד הסנה הוא אומר "אנוכי ה' אלוקי אביך"? למה הוא לא אומר "אנוכי ה' אשר אוציא אתכם מארץ מצרים"?

הארץ - הבטחה או ירושה?

במעמד הר סיני ה' מדבר על אמונה, "אנוכי ה' אלוקיך". לעומת זאת במעמד הסנה ה' מבטיח לעם ישראל שהוא יביא אותם לארץ ישראל "וארד להצילו מיד מצרים ולהעלותו מן הארץ ההיא אל ארץ טובה ורחבה, אל ארץ זבת חלב ודבש". ההבטחה על ארץ ישראל קשורה דווקא לאבות.

מה שאברהם יצחק ויעקב קרואים 'אבותינו' בא לידי ביטוי בכך שהם מורשיים לנו את הארץ שה' הבטיח להם, כמו הורים שמורשיים את נכסיהם לבניהם. כך זה גם בסדר ההשתלשלות של האבות עצמם. יצחק הוא הממשיך של אברהם, כי לו ה' מבטיח את הארץ. יעקב הוא הממשיך של יצחק, כי לו ה' מבטיח את הארץ. גם השבטים, עם ישראל, הם הממשיכים של האבות, וה' הבטיח במעמד הסנה להעלות אותם אל ארץ ישראל. לכן מוזכרים האבות כל כך הרבה פעמים במעמד הסנה.

להיות שותף של ה'

חכמינו אומרים "שלושה שותפים באדם, הקדוש ברוך הוא, אביו ואמו". בתפיסה הראשונית נראה שיש חלוקה בין השותפים: הנשמה היא מצד הקדוש ברוך הוא, והגוף הוא מצד ההורים. אם האדם תופס כך את הקיום שלו, לאמונה שלו בה' יהיה קשה להיתפס במציאות. הוא תופס את המציאות כגשמיות ואת ה' כרוחניות, וממילא נראה לו שהאמונה בה' היא רוחנית בלבד.

אבל אם האדם ייחס גם את ההורים שלו לה', כלומר כאשר האדם מודע לכך שה' ברא גם את ההורים, ורצה שהורים יולידו ילדים, והרצון הזה של ה' בא לידי ביטוי בכך שהוריו הולידו אותו, גם המציאות הגשמית שלו נעשית חלק מהאמונה בה'.

הבחירה של ה' ביהודים היא לא לפי המעשים של האדם, אלא לפי היחוס. אדם שההורים שלו הם יהודים הוא יהודי, ואדם שההורים שלו לא יהודים הוא לא יהודי (אלא אם כן הוא יתגייר). האמונה בה' נתפסת בקיום הגשמי של האדם על ידי הוריו. הקשר עם ה' הוא לא רק רוחני, אלא הוא נתפסת במציאות הגשמית, בכך שמי שנולד יהודי נשאר יהודי בין אם הוא ירצה בכך ובין אם לא, בין אם הוא מודע לכך ובין אם לא. על ידי ההורים היהדות של האדם נתפסת בקיום הגשמי שלו, ולא רק בבחירות הרוחניות שלו.

לפי זה, מאמר חכמינו "שלושה שותפים באדם, הקדוש ברוך הוא, אביו ואמו", לא מתכוון לומר שיש באדם שלושה שותפים שאינם קשורים זה לזה. הכוונה היא שההורים נעשים שותפים לה' ביצירת האדם. חכמינו לא התכוונו לומר רק שלהורים יש חלק ביצירת הוולד, אלא התכוונו לומר גם, ואולי בעיקר, שההורים הם שותפים של ה', ועל ידי זה נוצר אדם שהוא יהודי גם בנשמה שלו וגם בגוף שלו.

בשביל לדבר על אמונה, על קשר בינינו לבין ה', מספיק שה' יתאר את הקשר הישיר שלו איתנו: "אנוכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים". אני הוצאתי אותך. הקשר עם ה' מתואר כקשר ישיר בין ה' לעם ישראל. אבל בשביל שהאמונה תתממש במציאות, ועם ישראל ייכנסו לארץ ויביעו את הקשר עם ה' במציאות - צריך לבטא את הנוכחות של ה' במציאות. לכן ה' לא אומר למשה רבינו בסנה "אנוכי ה' אלוקיך", אלא "אנוכי ה' אלוקי אביך".

הקיום הגשמי הוא אלוקות

מצוות כיבוד הורים אומרת לאדם לראות את הוריו כשותפים של הקדוש ברוך הוא. היצירה שלו נעשית בשותפות על ידי הקדוש ברוך הוא ביחד עם הוריו. כך על האדם להתייחס להוריו, וכפי שאומר הרמב"ן על מצוות כיבוד הורים בעשרת הדברות:

...והתחיל מן האב, שהוא לתולדותיו כענין בורא משתתף ביצירה, כי השם אבינו הראשון והמוליד אבינו האחרון.

כאשר האדם מתייחס כך להוריו, מתברר שגם הקיום הגשמי שלו הוא גילוי אלוקות, וממילא גילוי האלוקות הוא טבעי לאדם והוא ה'אני' שלו ממש. מצוות כיבוד הורים הופכת את הקשר עם ה' ממציאות רוחנית, למציאות גשמית, לחלק מהטבע של האדם.

לכן ארץ ישראל מוזכרת בעשרת הדברות דווקא במצוות כיבוד הורים. "כבד את אביך ואת אמך למען יאריכון ימך על האדמה אשר ה' אלוקיך נתן לך". היכולת להיכנס לארץ ולממש את האמונה בה' במציאות הגשמית, תלויה במצוות כיבוד הורים.

שבת שלום!

בית 'עוד יוסף חי'.